

Posudok na bakalársku prácu L. Porvazníkovéj:

Luxusný šperk „veľkomoravského“ štýlu: chronológia a distribúcia prestížnych predmetov v rane stredovekej spoločnosti. Praha 2020.

Študentka si vybrala veľmi náročnú tému. Za posledné desaťročia sa nazeranie na chronológiu ženského honosného šperku výrazne zmenilo. Doteraz ale nie je medzi bádateľmi zhoda vo vyčlenení horizontov honosného šperku alebo v jeho absolútnom datovaní. Zároveň sa bádatelia značne rozchádzajú aj v názoroch na pôvod honosného šperku.

Je potrebné vyzdvihnúť otázky, ktoré si autorka položila v práci. Autorke sa podarilo nájsť problémy, ktorým nebola v prácach so ženským honosným šperkom venovaná dostatočná pozornosť. Schopnosť klásť si otázky znamená, že človek o danej téme uvažuje a hľadá, akým spôsobom bádanie posunúť vpred. L. Porvazníková si položila tri otázky: 1. Distribúcia jednotlivých typov luxusného veľkomoravského šperku a ich viazanosť na jednotlivé lokality 2. Typová škála šperkov a možnosti rozlíšiť staršiu škálu šperkov na území Čiech a Moravy a 3. Existencia korelácie medzi vekom a množstvom šperkov vložených do hrobu.

Autorka rozdelila okrem úvodu a záveru prácu do piatich kapitol. Najskôr sa venovala dejinám bádania, škoda, že nezohľadnila zatiaľ najnovšiu prácu L. Galušku (2013). V kapitole „Luxusné šperky „veľkomoravského“ štýlu predstavila jednotlivé druhy a typy šperkov, ktoré v práci sledovala: náušnice, gombíky, lunice a prstene. Na začiatku kapitoly prijala veľmi jednoznačne názor o pôvode šperku na Veľkej Morave s ovplyvnením byzantským klenotníctvom. Danú tému však nemožno považovať za vyriešenú a nie je vylúčené, že luxusný šperk mal viacero rozličných impulzov.

Hlavná časť práce spočíva riešení priestorovej distribúcie luxusných „veľkomoravských“ šperkov. Autorka sa snažila zistiť, či sa územie Čiech a Moravy odlišuje vo výskyte luxusných šperkov a porovnať intenzitu zastúpenie jednotlivých typov šperkov. Autorka v práci uvádza, že vychádza zo systému typológie, ktorú zaviedol B. Dostál. Práve tu autorka nie práve najlepšie porozumela typológii, ako ju vytvoril B. Dostál. B. Dostál vôbec nezaviedol uvedené kódovanie a najmä jednotlivé čísla na príslušnej strane nezodpovedajú vždy jednému typu šperku. B. Dostál v knihe vytváral systém podobný V. Hrubému za pomoci veľkých a malých písmen, rímskych a arabských číslic. Pričom pod jeho jedným typom, napr. „náušnice s jednostranným protáhlým hrozníčkom“ (B I 1 c) sú v obrazovej prílohe uvedené tri exempláre – 8: 3,4,5 (Dostál 1966, 33). Pre lepšiu zrozumiteľnosť jednotlivých typov uvedené kódovanie zaviedol Š. Ungerman (2005), pričom sú pod určitý kód sú zahrnuté i viaceré varianty. Autorka tak zbytočne pracuje s mnohými typmi a stráca tým konkrétnejší prehľad o výskyte jednotlivých typov a tiež ich intenzite.

Autorka na základe svojich pozorovaní uviedla niekoľko postrehov. Vyplynulo jej, že stípcékové a lunicové náušnice sa na území Čiech nevyskytujú a košíčkové náušnice sú zatiaľ zastúpené len v Starej Kouřimi. V prípade gombíkov vypožorovala, že aj gombíky s motívom vtáčika, ktoré sú zahrnuté v staršom horizonte (podľa Ungermana, podľa Chorvátovej v horizonte B, alebo tzv. novej vlny šperku (podľa diz. práce 2015) sa objavujú i na pohrebiskách v Čechách. Tu narazila na problém, ktorému nebola venovaná náležitá pozornosť. Podľa pozorovaní z moravských pohrebísk je známe, že gombíky s animálnym motívom sa pomerne skoro vytrácajú z hrobov. Objavujú sa však v motíve kosoštvorca na pohrebiskách z územia Čiech. Jedna z možných interpretácií je odchod tvorcu gombíkov s animálnym motívom do Čiech. Ak záujem L. Povrazníkovej bude záujem o danú tému pretrvávať, môže sa danej téme venovať.

Škoda, že autorka nepostrehla aj rozdiel vo výskyte niektorých typov náušnic na moravských lokalitách. Ide o náušnice zdobené na hornom oblúku – podľa obr. 8:29-34 sú zaznamenané najmä na lokalitách Uherského Hradiště.

Otázka korelácie medzi vekom a množstvom šperkov je veľmi aktuálna a nepochybne môže priniesť nové postrehy k stratifikácii spoločnosti. Autorka potvrdila svojou analýzou doterajšie poznatky, že pohrebiská na južnej Morave vynikajú vysokým zastúpením bohatých detských hrobov.

Tu by som si dovoľila jednu poznámku. Autorka celú svoju prácu koncipovala tak, ako je väčšina doterajších prác, ktoré sa venujú šperku. Do popredia vystupujú jednotlivé druhy a typy šperku, ale nie celý inventár okrás. Ženský honosný šperk z 9. storočia vytvára veľmi pozoruhodné kombinácie najmä náušnic a gombíkov, ku ktorým sa občas pridá prsteň alebo lunica - môžeme hovoriť o kolekciami, či súpravách. Práve pri sledovaní intenzity výskytu šperku v závislosti od veku by bolo prínosnejšie porovnávať bohatosť kolekcii – počet párov gombíkov a náušnic - v hroboch. Tým sa nám môžu pootvoriť dvere k poznaniu najvyššej spoločenskej vrstvy.

Za nedostatok považujem neuvádzanie čísla hrobov, pri ktorých autorka opisuje nové zavedené typy náušnic, alebo komentuje nejaký jav. Čitateľ stráca možnosť porovnania nálezov a ujasnenie si druhu alebo typu šperku, napr. z pohrebiska Lumbeho zahrada uvádza tekvicový gombík. V texte sa objavuje viacero gramatických chýb a preklepov.

Prácu hodnotím známkou 2.

Hana Chorvátová

V Banskej Bystrici 1. júna 2020